

VERGİ BORCU OLAN MÜKELLEFLERİN YURTDIŞINA ÇIKIŞ YASAĞI

Necati PERÇİN
Gelirler Başkontrolörü

I. GİRİŞ

Mükelleflerin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmelerinin sağlanması amacıyla çeşitli müeyyideler uygulanmaktadır. Bu müeyyidelerden bir tanesi de yurt dışı çıkış yasağı uygulamasıdır.

Yurt dışı çıkış yasağının usul ve esasları vergi kanunları açısından Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmekte olup, uygulama genel tebliğlerle yönlendirilmektedir.

Yurt dışı çıkış yasağının amacı aslında;

- Amme alacağının zamanın da tahsilinin sağlanması,
- Alacağın güvence altına alınması ve
- Vergi tahsilatının hızlandırılmasıdır.

5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun¹ 22 nci maddesinde vergiden borçlu olduğu pasaport vermeye yetkili makamlara bildirilenlere, pasaport veya seyahat vesikası verilmeyeceği, verilmişse geri alınacağı, bunların yurtdışına çıkışlarının engelleneceği yönünde hüküm yer almaktadır.

5682 sayılı söz konusu Kanun'un “**Pasaport Veya Vesika Verilmesi Yasak Olan Haller**” başlıklı 22'nci maddesi (Değişik: 28/5/1988-3463/3. mad.) aşağıdaki gibidir.

“Yurt dışına çıkmaları; mahkemelerce yasaklananlara, memleketten ayrılmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu İçişleri Bakanlığınca tespit edilenlere, vergiden borçlu olduğu pasaport vermeye yetkili makamlara bildirilenlere pasaport veya seyahat vesikası verilmez. Ancak, yabancı memleketlere gitmeleri mahkemelerce yasaklananlar dışında kalanlara, zaruri hallerde İçişleri Bakanının teklifi ve Başbakanın onayı ile pasaport veya

¹ 5682 sayılı Pasaport Kanunu 24/07/1950 tarihli ve 7564 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

pasaport yerine geçen seyahat vesikası verilebilir.

Bu durumda olanların açık kimlikleri (adı, soyadı, doğum yeri ve tarihi, ana ve baba adı ile nüfusa kayıtlı olduğu yer) ve tahdit sebebi, ilgili daireler tarafından mahallin polis makamlarına bildirilir.

İlgili polis makamları da bu bilgileri alır almaz bağlı bulunduğu il emniyet müdürlüğü kanalıyla en seri haberleşme aracıyla yazılı olarak hudut kapısı bulunan emniyet müdürlüklerine, şahsın nüfusa kayıtlı olduğu il emniyet müdürlüğüne ve Emniyet Genel Müdürlüğüne bildirir.

Bunların yurtdışına çıkışları engellenir ve kendilerine pasaport veya vesika verilmez, verilmişse geri alınır.

Birinci fıkrada yazılı makamlar tarafından pasaport verilmesi veya yurt dışına çıkması yasaklananlarla, yurt dışında kalmalarında genel güvenlik bakımından mahzur bulunduğu tespit edilenlerin süreleri dolan pasaportları yenilenmez, kendilerine Türkiye'ye dönmeleri için seyahat vesikası verilir.

Pasaport veya pasaport yerine geçen vesikaları kaybedenlerden, bunu haklı bir sebebe dayandıramayanlarla buldukları ülkelerden sınır dışı edilmiş olanlara, bu ülkelerden çıkarılış sebepleri göz önünde tutularak pasaport veya vesika verilmeyebilir.”

II. YURTDIŞINA ÇIKIŞ YASAĞI KONULMASINI GEREKTİREN VERGİ BORCUNUN TESPİTİ

a) Nev'i İtibariyle:

5682 sayılı Kanununun 22 nci maddesindeki "vergiden borçlu" tabiri ile kastedilen, 6183 sayılı Kanununun 1 inci maddesinde söz konusu edilen amme alacaklarından borçlu bulunan şahıslar olduğundan, buradaki vergi borcu tabirinden de “**amme alacağı**” anlaşılacaktır.

Buna göre, Devlete, Özel İdarelere ve Belediyelere ait olan,

- Vergi, resim, harç,
- Vergi cezası, para cezası,
- Gecikme zammı, faiz,
- Ceza tahkik ve takiplerine ait mahkeme masrafları,
- Amme hizmetinden doğan diğer alacaklar ve bunların takip masraflarının, vadesinde ödenmemesi halinde bu alacaklar için yurtdışı yasağı konulabiliyor

b) Miktar İtibariyle:

395 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği² ile 1 milyar Türk Lirası olarak belirlenen yurt dışına çıkış yasağı konulmasını gerektiren amme alacağı miktarı 404 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği³ ile 5 milyar Türk Lirasına daha sonra da 424 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği ile de ⁴ 15 milyar Türk

² 395 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği 11/06/1996 tarihli ve 22663 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

³ 404 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği 13/11/1998 tarihli ve 23522 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ 424 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği 01/03/2002 tarihli ve 24682 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Lirasına yükseltilmiştir. Bu miktarın altında borcu bulunan şahıslar hakkında tahsil dairelerince yurt dışına çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

Buna göre, Tebliğin yayımından itibaren 15 milyar Türk Lirasının altında borcu bulunan mükellefler hakkında yurt dışına çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

Diğer taraftan daha önce 5 milyar Türk Lirasının altında borcu olup da haklarında yurt dışına çıkış yasağı konulmuş bulunanlar derhal tespit edilerek tahditlerinin kaldırılması yönünde emniyet müdürlüklerine bildirimde bulunulması ve 395 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliğinde yapılan açıklamalara göre hareket edilmesi yönünde işlem tesis edilmiştir.

Borçludan aranan amme alacağının, yurt dışına çıkış yasağı konulmasını gerektirip gerektirmediğinin tespitinde aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulacaktır.

1. Kesinleştiği halde ödenmemiş olan ve varsa ihtiyati tahakkuk ve ihtiyati haciz uygulamasına konu amme alacakları toplamı dikkate alınacaktır.

2. Aşağıda sayılanlar için yurtdışı çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

a) Tarhiyat safhasında olan veya tarhiyata ilişkin olarak yaratılan ihtilaflar nedeniyle kesinleşmemiş olan amme alacakları, yani vergi yargısında dava aşamasında olan vergiler,

b) 6183 sayılı Kanununun 48. maddesi uyarınca tecil edilen vergiler yada sair nedenlerle teminat altına alınan alacaklar,

c) İlgili mevzuat gereğince istenilen belgelerin borçlu tarafından tam ve eksiksiz olarak tahsil dairesine ibraz edilmiş olması koşuluyla nakden veya mahsuben iadesi talep edilen vergiler,

d) Cebri takip sonucu haczedilen malların değeri kadar borç miktarı, dikkate alınmayacaktır.

Diğer taraftan, miktara bakılmaksızın 6183 sayılı Kanununun 75. maddesi uyarınca aciz halinde olduğu tespit edilen borçlular hakkında yurt dışına çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

III. YURTDIŞINA ÇIKIŞ YASAĞI UYGULANMASI GEREKENLERLE İLGİLİ BİLDİRİMLER

Yurtdışına çıkış yasağı uygulanabilmesi için yukarıda belirtilen şekilde tespit edilen bir borcun bulunması ve borcun teminat altına alınmamış olması gerekmektedir.

Emniyet Makamlarına yapılacak bildirimlerde; borçlunun adı soyadı, doğum yeri ve tarihi, ana ve baba adı, nüfusa kayıtlı olduğu yer, iş ve ikametgah adresleri, vergi numarası, borcun mahiyeti ve miktarı, yılı, nev'i ve vadesinin eksiksiz olarak yer alması zorunludur.

Amme borcu dolayısıyla, yurt dışına çıkış tahdidi konulmak üzere isimleri Emniyet Makamlarına bildirilmek zorunda kalınan kişilere keyfiyet ayrı

bir yazı ile derhal bildirilecek, bu yazıda; borcun mahiyeti, yılı, miktarı, vadesi ve ne şekilde tasfiye olunabileceği, çıkış tahdidinin kaldırılabilmesi için ne gibi işlemler yapılması gerektiği açıkça belirtilmek suretiyle borçlu mükelleflerin bu konuda bilgilendirilmeleri ve dolayısıyla da amme alacağının tahsilinin çabuklaştırılması sağlanmaya çalışılacaktır.

Konunun öneminin dikkate alınarak borç tespitinde azami dikkat ve özenin gösterilmesi, belirlenen miktarın altında borcu olanlar için bildirim yapılmaması, borcu 15 milyar liradan az olan borçluların geçici olarak yurt dışına çıkmalarına engel olunmak üzere Emniyet Makamlarına tebligat yapılmış olması halinde, bu tebligatın derhal geri alınması gerekmektedir.

IV. YURTDIŞINA ÇIKIŞ YASAĞI UYGULANAN BORÇLULARIN DURUMLARININ İZLENMESİ

Haklarında yurt dışına çıkış yasağı konulan şahısların durumları dikkatle izlenecek, bu tahdidin konulmasına neden olan borcun ödenmesi, terkini, teminata bağlanması gibi tahdit konulması nedenini ortadan kaldıran durumlarda, keyfiyet derhal ilgili Emniyet Makamlarına bildirilmek suretiyle mükelleflerin mağduriyetlerinin önlenmesi temin edilecektir.

Ayrıca, Bakanlığa intikal eden olaylardan yurt dışına çıkış yasağı uygulanan ancak faaliyet konuları gereği, tedavi amacı ve benzeri zaruri nedenlerle yurtdışına çıkmaları gerek-

tiği halde borçlarına karşılık yeterli teminat gösteremedikleri için yurt dışına çıkış yasağı kaldırılmayan bazı borçluların;

- Faaliyetlerine devam edememe, mevcut ve yeni iş imkanlarını kaybetme,

- Tedavi imkanlarının engellenmesi, gibi zor durumlarla karşılaştıkları anlaşılmıştır.

Yurt dışına çıkış yasağı uygulamasının yukarıda belirtilen olumsuz sonuçlarının önlenmesi açısından, bu durumda bulunan borçluların taleplerinin tahsil dairesi yöneticisi başkanlığında;

- Vergi Dairesi Başkanlıklarında Başkanlar,

- Vergi Dairesi Müdürlüklerinde Vergi Dairesi Müdürleri,

- Malmüdürlüklerinde Malmüdürleri,

- İlgili bölüm (vergilendirme ve kovuşturma) yöneticileriyle birlikte değerlendirilmesi, bu değerlendirmede;

Borçlunun öteden beri borç ödeme konusunda iyi niyetli olup olmadığı hususu da dikkate alınarak,

- Yurtdışı yasağı uygulamasının, borçlunun ileride doğabilecek borç ödeme kabiliyetini olumsuz etkileyebileceği veya tedavi olanaklarını kaybetmesine neden olabileceği,

- Yurt dışına çıkışın amme alacağının takip ve tahsilini olumsuz etkileyeceği,

kanaatine varılması halinde, borca yetecek miktarda teminat gösterilmese

dahi borçluların içinde buldukları bu zor durumlar nedeniyle geçici olarak yurt dışına çıkışlarına izin verilmesi mümkün bulunmaktadır.

Yurt dışına çıkış yasağının, 390 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliğindeki açıklamalar da dikkate alınarak, tüzel kişiliğin borçlarından dolayı birden fazla kanuni temsilcisi hakkında uygulanmış olması halinde, yasağın kaldırılması için yukarıda belirtilen gerekçelerle yapılacak taleplerin de aynı şekilde değerlendirilmesi, ancak en az bir kanuni temsilci hakkında bu yasağın devam ettirilmesi gerekmektedir.

Yurtdışına çıkış yasağı konulmasını gerektiren amme alacağı miktarı 15 Milyar liradır. Buna göre, 15 milyar lira üzerinde vergi borcu bulunan gerçek kişi mükellefler ile tüzel kişilerde kanuni temsilciler (yönetim kurulu başkan ve üyeleri, genel müdür vb.) yurt dışı çıkış yasağı konulması için Emniyet Müdürlüklerine bildirilmektedir.

Yurt dışı çıkış yasağının konulmasında kesinleştiği halde ödenmemiş olan amme alacakları toplamı dikkate alınacaktır. Tarhiyat safhasında olan veya tarhiyata ilişkin olarak yaratılan ihtilaflar nedeniyle kesinleşmemiş olan amme alacakları, tecil edilmesi veya sair nedenlerle teminat altına alınan alacaklar, ilgili mevzuat gereğince istenilen belgelerin borçlu tarafından tam ve eksiksiz olarak tahsil dairesine ibraz edilmiş olması

koşuluyla nakden veya mahsuben iadesi talep edilen miktarlar ile cebri takip sonucu haczedilen malların değeri kadar borç miktarı 15 Milyar liranın hesaplanmasında dikkate alınmayacak bunlar için çıkış yasağı uygulanmayacaktır.

Vergi borcu miktarının 15 Milyar liranın altına düşmesi veya borca karşılık teminat mektubu, hazine bonusu, gayrimenkul gibi teminat gösterilmesi durumunda yurt dışı çıkış yasağı uygulanmaz, uygulanan yasak kaldırılır.

Ayrıca;

o Borç ödeme konusunda iyi niyetli olan mükellef hakkında yurt dışı yasağı uygulamasının borçlunun ileride doğabilecek borç ödeme kabiliyetini olumsuz etkileyebileceği (fuar, iş görüşmesi vb. katılma)

• Veya tedavi olanaklarını kaybetmesine neden olabileceği kanaatine varılması ve

• Mükellefin talebi halinde

• Borca yetecek miktarda teminat gösterilmese dahi borçlunun içinde bulunduğu zor durumlar nedeniyle geçici olarak yurt dışına çıkışına izin verilmesi mümkün bulunmaktadır.

Şirket ortaklarının ve kanuni temsilcilerinin yurt dışına çıkışlarının sınırlandırılmasında dikkat edilecek en önemli husus şirket hakkında yapılan takip muameleleri sonucunda amme alacağının şirketten tamamen veya kısmen tahsil imkanının bulunmaması gere-

ğidir. Şirketin tespit edilmiş mal varlığı vergi borcunu faiz ve zamları ile birlikte karşılıyor ise çıkış yasağına gerek olmayacaktır.

Yapılan tüm kovuşturalara rağmen vergi, şirketten tahsil edilemez, tahsil edilmeyeceği anlaşılır veya teminatsız kalırsa, bu takdirde vergi borcunun Vergi Usul Kanunu'nun 10'uncu ve 6183 sayılı Kanunun mükerrer 35'nci maddelerine göre, kanuni temsilciden aranması gerekir. Anonim şirketlerde yönetim kurulu üyelerine, limited şirketlerde şirket müdürlerine ve ortaklarına yurt dışı çıkış yasağı konulabilmesi için ödenmeyen vergi borcunun tahsili için şirketin mal varlığına gidilmesi ve şirket hakkında her türlü takip ve icra işleminin yapılması gerekmektedir.

Kanun gereğince limited şirket ortakları şirketten tahsil imkanı bulunmayan vergi borçlarından dolayı sermaye hisseleri oranında doğrudan doğruya sorumlu olduklarından, özellikle bu şirketlerde yurt dışı çıkış yasağı konusunda büyük sıkıntılar olmaktadır. Sermaye hisseleri önem kazandığından sözcüleri 5 milyar vererek bir limited şirketin % 50 ortağı olan mükellef, şirket tarafından ödenemeyen 100 milyarlık vergi borcunun 50 Milyar liralık kısmından sorumlu tutularak yurt dışı çıkış yasağı ile karşı karşıya kalacaktır. Yönetim kurulu üyesi veya genel müdür gibi şirketin kanuni temsilcileri ise şirketin ödenmeyen vergi borçlarının tama-

mından şahsi mal varlıkları ile müştereken ve müteselsilen sorumlu olacaklar ve bunların hepsi için yurt dışı çıkış yasağı uygulanacaktır. 15 Milyar liranın üzerinde vergi borcu bulunan şirketlerin talebi üzerine en az bir kanuni temsilci üzerinde yurt dışı çıkış yasağının kalması şartıyla diğer kanuni temsilcilerin yasakları iş veya sağlık sebeplerine bağlı olarak vergi dairesince geçici olarak kaldırılabilir.

Bağlı oldukları vergi dairesinden şifre alan mükellefler Gelirler Genel Müdürlüğü'ne ait [http:// www.gelirler @gov.tr](http://www.gelirler.gov.tr) internet sayfası aracılığı ile vergi borçlarından dolayı haklarında yurtdışı çıkış yasağı uygulanıp uygulanmadığını ya da mevcut yurtdışı çıkış yasağının kaldırılıp kaldırılmadığının sorgulayabilmektedirler.

V. YURTDIŞI YASAĞI HANGİ HALLERDE KALDIRILIR?

Yazımızın yukarıdaki bölümlerinde de açıklandığı üzere; 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun "Pasaport ve vesika verilmesi yasak olan haller" başlıklı 22 nci maddesinde, vergiden borçlu olduğu pasaport vermeye yetkili makamlara bildirilenlere, pasaport veya seyahat vesikası verilmeyeceği, verilmişse geri alınacağı, bunların yurtdışına çıkışlarının engelleneceği yönünde hüküm yer almaktadır.

Vergi borcu nedeniyle yurt dışına çıkış yasağı konulması yönündeki bu hükümler; mükelleflerin yükümlülüklerini zamanında yerine getirmelerinin

sağlanması, amme alacağının tahsilinin güvence altına alınması ve tahsilatın hızlandırılmasının amaçlandığı tabiidir.

Bu amaç ve anılan madde hükmünden hareketle, vergi borçları nedeniyle yurt dışına çıkışı yasaklanacak kişiler hakkında aşağıda belirtilen açıklamalar dikkate alınarak işlem yapılması uygun görülmüştür.

1- Borç miktarının vergi asılları ve fer'ileri ile birlikte 15.000.000.000 TL'nin altında kalması,

2- Borcu karşılayacak değerde 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanununun 10. maddesinde belirtilen teminatlardan gösterilmesi.

VI. YURTDIŞI ÇIKIŞ YASAĞI İLE İLGİLİ OLARAK UYGULAMADA YAŞANAN SORUNLAR

Yurtdışı çıkış yasağı uygulamasının konusunda Maliye Bakanlığı'nın bütün iyi niyetli çabalarına rağmen çeşitli sorunlar yaşanmakta ve mükelleflerin haklı şikayetlerine sebebiyet verilmektedir.

Uygulamada yaşanan sorunları kısaca aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

- Şirketlerin kanuni temsilcileri hakkında ödeme emri tebliğ edilmeden çıkış yasağı konulması,
- Vergi borcu şirket bünyesinden aranmadan (gerekli icra takibi yapılmadan) kanuni temsilciye çıkış yasağı konulması,

• Yurtdışı çıkış yasağı konduğuna dair mükellefe tebligat yapılarak bilgi verilmemesi,

• Vergi borçlarının ödenmesinden sonra, konan yurtdışı yasağının kaldırılmaması,

• Ortaklıktan ayrılan veya kanuni temsilci durumunda olmayan ortaklara yurt dışı çıkış yasağı konması,

• On beş milyarlık haddin altındaki vergi borçları için yurt dışı çıkış yasağı konması,

• Teminat gösterildiği halde çıkış yasağının kaldırılmaması (ödeme istenmesi) vb.

• On beş milyarlık haddin üzerindeki vergi borçları için yurt dışı çıkış yasağı konulmasından sonra mükellefçe ödeme yapılmak suretiyle borç 15 milyar liranın altına düşürüldüğü halde, yurt dışı çıkış yasağının kaldırılmaması, ya da kaldırılmasında gecikmeler yaşanılması,

Yurt dışı çıkış yasağının vergi alacağının güvence altına alınması ve vergilerin vadesinde ödenmesini sağlamak için getirilen bir uygulama olduğu açıktır.

Ancak; beklenen faydanın temini ve daha iyi sonuç alınabilmesi için, bugün için geçerli olan 15 milyar liralık haddin yükseltilecek günün koşullarına uygun hale getirilmesi gerekir.

Özellikle şirketlerle ilgili borçlarda kanuni temsilcilere yurtdışı yasağı getirilirken gerekli prosedürün tamamlanıp, tamamlanmadığının vergi daire-

sinde vergi elemanlarınca Örneğin, Vergi Dairesi Başkanlıklarında Başkanlar, Vergi Dairesi Müdürlüklerinde Vergi Dairesi Müdürleri, Mal Müdürlüklerinde Malmüdürleri, ilgili bölüm (vergilendirme ve kovuşturma) yöneticileriyle birlikte değerlendirilmesi, bu değerlendirmede konunun

bir tespit tutanağı ile tespit edilerek incelenmesi gerekir.

Gereksiz ve yanlış yurtdışı çıkış sınırlaması, mükellef onurunu kırıcı ve sıkıntı yaratan bir uygulama olduğundan Maliye Bakanlığınca getirilen usul ve esaslara titizlikle uyulması gerekmektedir.